

Prof. dr Tadeusz Wilczyński
1888—1981

W dniu 4 kwietnia 1981 r. zmarł we Lwowie prof. T. Wilczyński, ostatni z grona lwowskich uczniów Mariana Racibońskiego, znakomity badacz i znawca flory Karpat Wschodnich.

Tadeusz, Wojciech Wilczyński urodził się 27 X 1888 r. w Chotowej koło Tarnowa, jako najstarszy z pięciorga dzieci radcy sądowego Feliksa i jego żony Sabiny z Janiczków¹. Do gimnazjum typu klasycznego uczęszczał w Bochni (1898—1908), a trwało to długo, bo powtarzał II i V klasę. Studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego (1908—1912) oraz w Krajowej Szkole Ogrodniczej w Wólce Kapitańskiej pod Lwowem (1908—1909) i w Akademii Rolniczej w Dub-

¹ Informacje biograficzne pochodzą w znacznej części z dokumentów osobistych T. Wilczyńskiego, przekazanych staraniem mgr J. Oleszakowej do archiwum Instytutu Botaniki PAN.

lanach (1912—1913). W 1915 r. uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie nie opublikowanej rozprawy pt.: „Tarczaki gnojowe ziem polskich”. Z zagadnieniem tym zetknął się na ćwiczeniach prowadzonych przez prof. M. Raciborskiego, który na świadectwie z 1911 r. odnotował: „Brał czynny udział w badaniach grzybów koprofilnych oraz studiach florystycznych — wynik celujący”. Wszystkie egzaminy kursowe zdawał z wynikiem bardzo dobrym, a najczęściej celującym.

Dr Wilczyński był asystentem Stacji Chemiczno-Rolniczej w Dublanach (1912—1920), asystentem Zakładu i Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jana Kazimierza (1920—1922) oraz asystentem, a później adiunktem Państwowej Stacji Botaniczno-Rolniczej we Lwowie (1922—1929). Prowadził wykłady i ćwiczenia z botaniki na Wydziale Chemicznym Politechniki Lwowskiej (1923—1927) oraz botaniki i farmakognozji na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jana Kazimierza (1932—1939), gdzie pełnił obowiązki kierownika Zakładu Botaniki Farmaceutycznej i Ogrodu Doświadczalnego Roślin Lekarskich. Był kustoszem działu botanicznego w Muzeum im. Dzieduszyckich oraz współpracownikiem Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności w Krakowie, późniejszej PAU. Korzystał z zasiłków Komisji i Kasy im. Mianowskiego na prowadzenie badań nad roślinnością Podola i Karpat Wschodnich. Należał do Lwowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Botanicznego, był członkiem jego komisji rewizyjnej (do 1936 r.), a w latach 1936—1939 zastępcą przewodniczącego Oddziału (poz. J. Mądalski 1972).

Studia uniwersyteckie Wilczyńskiego zbiegły się z ożywioną działalnością pedagogiczną i organizatorską prof. Raciborskiego. Należał do grona jego uczniów skupionych w Instytucie Biologiczno-Botanicznym. Prof. Szafer w swoich „Wspomnieniach przyrodnika” (1973) podaje: „Ze studentów ówczesnych na pierwszy plan wysunął się doskonały florysta Tadeusz Wilczyński”. W tym czasie przygotował on swą dysertację doktorską o grzybach koprofilnych, opublikował pracę o *Harpagomyces lomnickii* (1911) oraz przystąpił do opracowania dla „Flory Polskiej” sześciu rodzin, zamieszczonych w 2 tomie tego dopiero niedawno zakończonego dzieła (1980).

Wilczyńskiemu zawdzięcza się odkrycie stanowisk kilku osobliwości florystycznych Podola i Karpat Wschodnich o dużym znaczeniu dla nauki. Pokłosem wycieczki z Antonim Wróblewskim na Podole w sierpniu 1913 r., stało się stwierdzenie występowania w Dobrowlanach nad Dniestrem *Ephedra distachya* i *Amygdalus nana* (por. Spraw. Kom. Fizjogr. AU, s. X, t. 50, 1916 i zielniki Instytutów Botaniki UJ i PAN). Z Gór Czywczyńskich Wilczyński podał stanowiska trzech endemicznych dla Karpat Wschodnich roślin: *Saussurea porcii*, *Nigritella nigra* var. *carpatica* i *Trifolium lupinaster* var. *albiflorum* (por. B. Pawłowski 1948). Na baczność uwagę zasługują również jego „Zapiski florystyczne z Karpat Pokuckich” z szeregiem interesujących i rzadko spotykanych roślin. Scharakteryzował on również odosobnione stanowisko *Hacquetia epipactis* na Wyżynie Lubelskiej, odkryte przez zoologa J. Noskiewicza (1922).

Po pierwszej wojnie światowej Wilczyński brał czynny udział w odbudowie zniszczonej Stacji Botaniczno-Rolniczej na Pożyżewskiej w Czarnohorze, która była Połoninowym Oddziałem Stacji Botaniczno-Rolniczej we Lwowie. Stacja czar-

nohorska wznowiła swą działalność w 1923 r. i z bazy tej Wilczyński prowadził swe wieloletnie badania nad roślinnością Czarnohory i przyległych pasm górskich. Był znakomitym fotografem, a trwałym śladem jego w tym względzie umiejętności i wiedzy o florze tych gór są trzy zeszyty „Roślinności pasma Czarnohory”, należące do najpiękniejszych, jakie zostały opublikowane w „Krajobrazach Roślinnych Polski” (1930, 1931). O tym jak świetnym był florystą mogliśmy się naocznie przekonać w czasie badań prowadzonych w latach trzydziestych w Górach Czywczyńskich. Dr Wilczyński, zaproszony przez prof. B. Pawłowskiego, odbył z nami kilka wycieczek do szczególnie interesujących, a jemu tylko znanych, stanowisk roślin.

Nie darowałby mi zmarły Profesor, gdybym w tym szkicu biograficznym nie wspomniał o krytyce pracy swego przełożonego dr W. Swederskiego pt.: „O budowie anatomicznej nosówki (arillus)”, opublikowanej nakładem własnym w 1930 r. Sprawa stała się głośna, gdyż dotarła na łamy prasy codziennej (Słowo Polskie, 1930, nr 60, 62 i 79). Arbitrem był Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Botanicznego, który zajął stanowisko zgodne z opinią krytyka.

W 1939 r. ogarnął nas wszystkich dramatyczny czas drugiej wojny światowej. Wilczyński pozostał we Lwowie, gdzie był zatrudniany na wyższych uczelniach przez zmieniające się władze. Po zakończeniu działań wojennych postanowił już na zawsze nie opuszczać miasta, z którym żył się na dobro i zło. Mianowany profesorem cieszył się szacunkiem i dużym poważaniem. W 1968 r. odwiedził siostrę w Bochni i Instytut Botaniki PAN w Krakowie z zamiarem, częściowo już zrealizowanym, przekazania swych zbiorów naukowych.

Prof. Wilczyński rodziny nie założył, zmarł w podeszłym wieku samotny i rozgoryczony, pełen wspomnień i nie spełnionych nadziei.

„Nie było dla mnie gór w Polsce, jak Karpaty Wschodnie,
W nich dziko, pierwotnie, pusto i swobodnie,
Tam lasy, jak puszcze, w kwiatach poloniny,
Tam barwny kraj Huculów — Kocham je nie bez przyczyny”².

PUBLIKACJE TADEUSZA WILCZYŃSKIEGO

1911. *Harpagomyces Lomnickii* nowy rodzaj i gatunek z grupy Hyphomycetów. Kosmos, 36, 314—316.
1921. *Urticales* i *Santalales*. Flora Polska, II, 47—62.
1922. Stanowisko *Hacquetia epipactis* Neck. na Wyżynie Lubelskiej. Kosmos, 47, 538—542. Wspólnie z J. Noskiewiczem.
1923. Zapiski florystyczne z Karpat Pokuckich I. Rozprawy i Wiadomości z Muzeum im. Dzieduszyckich 9, 3—10.
1926. Czarna Hora jako rezerwat przyrodniczy. Ochrona Przyrody, 6, 1—14. Wspólnie z S. Kulczyńskim i A. Kozikowskim.
1927. Über das Vorkommen der *Saussurea Porcii* Deg. im Czeremosz-Quellgebiete. Magyar Bot. Lapok, 1/12, 65—69.
1927. Stężenie jonów wodorowych w glebach polonin Czarnej Hory w Karpatach Wschodnich. Doświadczalnictwo Rolnicze, 3, 2—14. Wspólnie z W. Swederskim.

² Strofa wiersza pt. „Tęsknota do Wschodnich Karpat”, napisanego w 1945 r. w Nałęczowie przez dr Mieczysława Orłowicza, wybitnego działacza na polu turystyki i krajoznawstwa.

1928. Zapiski florystyczne z Karpat Pokuckich II. Rozprawy i Wiadomości z Muzeum im. Dzieduszyckich. 10, 114—127.
1930. Uwagi o pracy W. Swederskiego pt. „O budowie anatomicznej osnówki (arillus)”, Poznań 1922. Nakładem własnym, drukiem B. Kreidmana we Lwowie.
1930. Roślinność pasma Czarnohory. Krajobrazy Roślinne Polski, red. Z. Wóycicki, z. 17. Wyd. Kasy im. Mianowskiego, Warszawa.
1931. Roślinność pasma Czarnohory. Krajobrazy Roślinne Polski, red. Z. Wóycicki, z. 18 i 19. Wyd. Kasy im. Mianowskiego, Warszawa.

Andrzej Środoń